

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

КАФЕДРА ФІНАНСІВ, ГРОШОВОГО ОБІГУ І КРЕДИТУ

**ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ТА
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

ЛЬВІВ – 2020

Фінансовий менеджмент. Методичні вказівки до практичних та семінарських занять для студентів другого (магістерського) освітнього рівня освітньо-наукової програми “Фінанси і кредит”, освітньо-професійних програм “Фінанси та інноваційно-інвестиційні технології”, “Митна справа та фіскальне адміністрування”. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 15 с.

Укладач: **Микуляк О.В.**, к.е.н., доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту

Рецензенти: **Майовець Є.Й.**, д.е.н., професор, завідувач кафедри маркетингу Львівського національного університету імені Івана Франка

Захарчин Г.М., д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту персоналу та адміністрування Національного університету “Львівська політехніка”.

ЗМІСТ

Вступ

1. Програма навчальної дисципліни
2. Навчально-методичне забезпечення для самостійної роботи студентів
 - 2.1. Критерії оцінювання поточної роботи студентів
 - 2.2. Методичні рекомендації для самостійної роботи за темами та перелік рекомендованої літератури
 - 2.3. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

ВСТУП

Мета: надання знань з організації та управління фінансовими ресурсами підприємства.

Завдання:

- визначення сутності фінансового менеджменту і системи методологічного та інформаційного забезпечення фінансового управління на підприємстві;
- вивчення особливостей управління грошовими потоками підприємства; засвоєння методологічних основ визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках;
- формування знань про інструменти управління прибутком на підприємстві;
- ознайомлення з процедурою управління оборотними і необоротними активами підприємства;
- оцінка вартості і структури капіталу підприємства;
- висвітлення методів управління інвестиціями та фінансовими ризиками у господарській діяльності;
- оволодіння навичками зі складання стратегічних і поточних фінансових планів діяльності підприємства;
- аналіз та застосування основних інструментів антикризового фінансового управління підприємством.

У результаті вивчення цього курсу студент повинен

знати: теоретичну та методологічну базу, відповідну фахову термінологію, необхідну для оволодіння практикою фінансового управління на підприємстві;

вміти: оперувати різними методами і прийомами аналізу сучасних проблем фінансово-господарської діяльності підприємств та знаходити шляхи їхнього вирішення.

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1

Загальні положення фінансового менеджменту

Тема 1. Теоретичні основи фінансового менеджменту

Сутність фінансового менеджменту. Об'єкти і суб'єкти фінансового менеджменту. Фінансовий механізм в управлінні підприємством. Напрями фінансового управління. Внутрішні і зовнішні чинники прийняття фінансових рішень.

Функції фінансового менеджменту. Функціональні обов'язки фінансового менеджера.

Принципи організації фінансового менеджменту на підприємстві. Стратегія і тактика управління фінансами підприємств.

Основні показники у фінансовому менеджменті. Додана вартість. Брутто-результат експлуатації інвестицій. Нетто-результат експлуатації інвестицій. Економічна рентабельність. Комерційна маржа і коефіцієнт трансформації.

Тема 2. Управління грошовими потоками

Поняття грошового потоку. Класифікація грошових потоків суб'єкта господарювання.

Структурування грошових потоків підприємства за видами діяльності: грошовий потік від операційної діяльності, грошовий потік від інвестиційної діяльності, грошовий потік від фінансової діяльності. Прямий і непрямий методи розрахунку чистого грошового потоку від операційної діяльності.

Інструменти управління грошовими потоками підприємства. Необхідність управління грошовими потоками та принципи його організації.

Політика управління грошовими потоками підприємства. Планування грошових потоків на підприємстві. Кількісна оцінка грошових потоків. Напрями і методи оптимізації руху грошових коштів підприємства.

Тема 3. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках

Концепція вартості грошей у часі: основні положення. Оцінка вартості грошей за простими і складними процентами.

Інструменти оцінки майбутньої вартості грошей. Просте компаундування. Нарощення ануїтетів (відстроченої або авансової ренти).

Визначення теперішньої вартості грошей у фінансових розрахунках. Просте дисконтування. Дисконтування ануїтетів (відстроченої або авансової ренти).

Методичний інструментарій оцінки фактора інфляції у фінансових розрахунках.

Тема 4. Управління активами

Сутність і структура активів підприємства. Класифікація активів підприємства.

Управління оборотними активами підприємства. Операційний цикл підприємства. Управління виробничими запасами та запасами готової продукції. Управління дебіторською заборгованістю. Управління грошовими активами. Фінансування оборотних активів підприємства. Показники фінансування оборотних активів підприємства.

Управління необоротними активами. Структура і особливості необоротних активів. Управління відновленням необоротних операційних активів. Фінансування необоротних операційних активів підприємства. Оцінка ефективності управління активами.

Тема 5. Вартість і оптимізація структури капіталу

Сутність капіталу підприємства. Види капіталу підприємства та характеристика. Принципи формування капіталу підприємства.

Управління власним капіталом. Форми функціонування власного капіталу. Оцінка вартості елементів власного капіталу. Політика управління власним капіталом. Управління емісією акцій.

Управління позиченим капіталом. Форми позикового капіталу підприємства. Оцінка вартості позиченого капіталу. Політика управління позиковим капіталом. Управління облігаційними позиками. Управління залученням банківського кредиту.

Визначення вартості капіталу. Структура капіталу та її оптимізація. Ефект фінансового важеля. Рентабельність активів (економічна рентабельність). Рентабельність власних коштів. Внутрішні темпи зростання. Норма розподілу прибутку.

Тема 6. Управління прибутком

Прибуток як об'єкт фінансового менеджменту. Джерела формування прибутку.

Організація та інструментарій управління прибутком. Стратегія управління прибутком. Критерії організації управління прибутком підприємства.

Управління формуванням доходів.

Управління витратами підприємства. Поріг рентабельності. Валова маржа. Ефект операційного (виробничого) важеля.

Управління використанням прибутку. Роль податкового планування в управлінні прибутком. Розподіл прибутку серед власників підприємства та дивідендна політика. Капіталізація прибутку як форма його використання.

Тема 7. Фінансове планування і прогнозування

Сутність фінансового планування на підприємстві. Фінансове прогнозування.

Стратегічне фінансове планування на підприємстві. Фінансова стратегія. Матриці фінансової стратегії.

Поточне фінансове планування. Бюджетування в управлінні підприємством. Управління за відхиленнями від фінансового плану.

Тема 8. Управління інвестиціями

Сутність інвестицій та їхня класифікація. Інвестиційна діяльність підприємства.

Управління реальними інвестиціями. Джерела фінансування реальних інвестицій. Види інвестиційних проектів. Методи оцінювання економічної ефективності інвестиційних проектів.

Управління фінансовими інвестиціями.

Тема 9. Управління фінансовими ризиками

Ризики у фінансово-господарській діяльності економічних суб'єктів. Умови виникнення ризиків, їх види та характеристика. Критерії прийняття управлінських фінансових рішень в умовах невизначеності.

Модель управління фінансовими ризиками. Чинники у системі параметрів моделі управління фінансовими ризиками. Кількісне вимірювання фінансових ризиків.

Нейтралізація фінансових ризиків. Стратегія уникнення ризику. Страхування і хеджування як форми мінімізації ризиків. Диверсифікація як засіб зменшення величини фінансового ризику.

Тема 10. Фінансове управління в умовах кризи

Основні елементи антикризового фінансового управління. Інституційні аспекти антикризового фінансового менеджменту. Діагностика ймовірності банкрутства підприємства.

Фінансова санація як складова антикризового управління. Злиття і поглинання у системі антикризового фінансового менеджменту. Реструктуризація підприємств у системі антикризового фінансового управління.

Оцінка ефективності антикризового фінансового управління.

2.1. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Види робіт	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальна кількість балів
Практичні заняття	Упродовж семестру	Виступ на семінарському (практичному) занятті; відповіді при усному та письмовому опитуванні, виконання практичних завдань	5 балів
Індивідуальні завдання	Упродовж семестру	Виконання індивідуальних завдань	10 балів
Модульні контрольні роботи	5-й і 10-й тиждень семестру	Виконання завдань модульної контрольної роботи	20 балів (2x10 балів)
Самостійна робота	Упродовж семестру	Виконання завдань самостійної роботи	10 балів

2.2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗА ТЕМАМИ ТА ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Тема 1. Теоретичні основи фінансового менеджменту

На самостійне опрацювання питання:

1. Стратегія і тактика управління фінансами підприємств
2. Функціональні обов'язки фінансового менеджера
3. Фінансовий механізм в управлінні підприємством
4. Напрями фінансового управління на підприємстві
5. Організаційне забезпечення фінансового менеджменту
6. Фінансова служба управління підприємством
7. Система нормативно-правового забезпечення фінансового управління на підприємстві
8. Вимоги до інформаційного забезпечення фінансового менеджменту. Використання зовнішньої і внутрішньої інформації у фінансовому управлінні.

Задачі

1. Визначте величину активів підприємства, якщо випуск продукції становить 700 одиниць на рік за ціною 80 грн./од., постійні витрати 14 тис. грн., змінні витрати 40 грн. на одиницю продукції, економічна рентабельність – 15%.
2. Обчисліть коефіцієнт трансформації для підприємства і поясніть його значення, якщо випуск продукції становить 5000 одиниць на рік за ціною 35 грн./од., постійні витрати 120 тис. грн., змінні витрати 30 грн. на одиницю продукції, величина активів підприємства – 250000 грн.

Тема 2. Управління грошовими потоками

На самостійне опрацювання питання:

1. Класифікація грошових потоків суб'єкта господарювання
2. Прямий і непрямий методи розрахунку чистого грошового потоку підприємства
3. Необхідність управління грошовими потоками та принципи його організації
4. Планування грошових потоків на підприємстві
5. Напрями і методи оптимізації руху грошових коштів підприємства.

Задачі

1. Визначте позитивний, негативний та чистий грошові потоки підприємства від операційної діяльності. Виручка від реалізації

продукції – 1800 тис. грн. Матеріальні витрати – 620 тис. грн. Витрати на оплату праці – 390 тис. грн. Інші операційні витрати – 350 тис. грн. Дебіторська заборгованість – 38 тис. грн. Кредиторська заборгованість – 41 тис. грн. Сума ПДВ, сплачена підприємством, – 312 тис. грн.

2. Визначте позитивний, негативний і чистий грошові потоки підприємства від інвестиційної та фінансової діяльності. Придбано основних засобів – 120 тис. грн. Отримана довгострокова фінансова позика – 80 тис. грн. Реалізовано обладнання – 90 тис. грн. Сума сплачених відсотків за кредитами – 32 тис. грн. Придбані цінні папери інших підприємств – 100 тис. грн. Отримані дивіденди від довгострокових фінансових інвестицій – 60 тис. грн. Виплачені дивіденди власникам підприємства – 123 тис. грн.

Тема 3. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках

На самостійне опрацювання питання:

1. Концепція вартості грошей у часі: основні положення
2. Оцінка вартості грошей за простими і складними процентами
3. Методичний інструментарій оцінки фактора інфляції у фінансових розрахунках.

Задачі

1. Підприємець обирає можливість вкладення 15000 грн. на п'ять років: (1) під 15% за умови нарахування складних відсотків і виплати одноразово; (2) під 19% за умови нарахування простих відсотків і виплати наприкінці кожного року. Розрахуйте прибутковість вкладення коштів і надайте рекомендації щодо їхнього ефективного використання.
2. Яку суму повинен покласти підприємець у банк на депозитний рахунок у поточний момент часу, якщо за процентної ставки 16% за умови нарахування складного процента через 3 роки він планує отримати 15000 грн.?

Тема 4. Управління активами

На самостійне опрацювання питання:

1. Класифікація активів підприємства
2. Управління виробничими запасами та запасами готової продукції
3. Управління дебіторською заборгованістю
4. Управління грошовими активами

5. Фінансування оборотних активів підприємства
6. Управління відновленням необоротних операційних активів.

Задача

Обчисліть коефіцієнт чистих оборотних активів, обсяги поточного фінансування оборотних активів і коефіцієнт поточного фінансування оборотних активів та поясніть їхнє економічне значення.

Господарська стаття	Сума, тис грн	
	на початок періоду	на кінець періоду
Чистий робочий капітал	68	58
Валові оборотні активи	90	85
Запаси	48	40
Поточна дебіторська заборгованість	32	35
Поточна кредиторська заборгованість	22	27

Тема 5. Вартість і оптимізація структури капіталу

На самостійне опрацювання питання:

1. Види капіталу підприємства та їхня характеристика
2. Принципи формування капіталу підприємства
3. Форми функціонування власного капіталу
4. Управління емісією акцій.
5. Форми позикового капіталу підприємства
6. Управління облігаційними позиками
7. Управління залученням банківського кредиту.

Задачі

1. Ціна власного капіталу підприємства складає 25%. Величина власного капіталу на початок року 358 тис. грн., на кінець звітного року 438 тис. грн. Визначте суму дивідендних виплат підприємства за користування акціонерним капіталом.
2. Розрахуйте ефект фінансового важеля (*ЕФВ*), якщо вартість власних коштів складає 20 тис. грн. На розширення виробництва фірма взяла кредит в сумі 40 тис. грн. під 12% річних. Прибуток фірми склав 15 тис. грн.
3. Прибуток фірми до сплати відсотків і податку складає 4400 грн. Вартість всіх її активів 25000 грн. Величина позикового капіталу 15000 грн., фінансові витрати за користування ним складають 2400 грн. Розрахуйте рентабельність власних коштів і чистий прибуток фірми

4. Економічна рентабельність фірми 20%, ефект фінансового важеля на рівні 15%. Прибуток фірми складає 800 грн. Якою повинна бути норма розподілу прибутку, щоб внутрішні темпи росту фірми досягнули 15%?

Тема 6. Управління прибутком

На самостійне опрацювання питання:

1. Джерела формування прибутку відповідно до П(С)БО
2. Стратегія управління прибутком
3. Критерії організації управління прибутком підприємства
4. Роль податкового планування в управлінні прибутком
5. Розподіл прибутку серед власників підприємства та дивідендна політика
6. Капіталізація прибутку як форма його використання.

Задачі

1. Постійні і змінні витрати фірми перебувають у співвідношенні 2:3. Рентабельність продукції 12%. Прибуток фірми 750 грн. Обчисліть валову маржу і ефект виробничого важеля для фірми та охарактеризуйте їхні значення.
2. Визначте поріг рентабельності, якщо прибуток фірми складає 10 тис. грн., затрати на виробництво продукції 50 тис. грн., в т.ч. матеріальні витрати 17 тис. грн., амортизація основних засобів 5 тис. грн., оплата праці основних робітників 13 тис. грн., оплата праці адміністративно-управлінського і допоміжного персоналу 15 тис. грн.
3. Підприємство планує продавати ручки. Ціна закупівлі 60 коп. за одиницю, ціна продажу 90 коп. за ручку. Підприємство платить за місце на ринку і сплачує заробітну плату продавцю 300 грн. Скільки ручок треба продати, щоб досягти точки беззбитковості?
4. Постійні і змінні витрати фірми перебувають у співвідношенні 3:7 і разом складають $\frac{3}{4}$ виручки від реалізації продукції. Величина виручки від реалізації продукції становить 75000 грн. Обчисліть запас фінансової стійкості (абсолютний і відносний показники) фірми та поясніть їх економічне значення.

Тема 7. Фінансове планування і прогнозування

На самостійне опрацювання питання:

1. Фінансове прогнозування на підприємстві
2. Механізм формування фінансової стратегії

3. Бюджетування в управлінні підприємством
4. Управління за відхиленнями від фінансового плану.

Тема 8. Управління інвестиціями

На самостійне опрацювання питання:

1. Сутність інвестицій підприємства та їхня класифікація
2. Джерела фінансування реальних інвестицій. Види інвестиційних проектів
3. Критерії формування раціональної структури інвестиційного портфеля підприємства.

Тема 9. Управління фінансовими ризиками

На самостійне опрацювання питання:

1. Умови виникнення ризиків, їхні види та характеристика
2. Критерії прийняття управлінських фінансових рішень в умовах невизначеності
3. Нейтралізація фінансових ризиків
4. Страхування і хеджування як форми мінімізації фінансових ризиків
5. Диверсифікація як засіб зменшення величини фінансового ризику.

Тема 10. Фінансове управління в умовах кризи

На самостійне опрацювання питання:

1. Інституційні аспекти антикризового фінансового менеджменту
2. Критерії і методика оцінки незадовільної структури балансу підприємств
3. Система показників фінансового стану підприємства та їхні оцінки (аналіз економічного потенціалу підприємства; аналіз показників ліквідності і платоспроможності підприємства; оцінка ліквідності балансу підприємства; показники фінансової стійкості і стабільності підприємства; показники ринкової ділової активності підприємства). Комплексний аналіз фінансового стану підприємства.
4. Фінансова санація як складова антикризового управління
5. Реструктуризація підприємств у системі антикризового фінансового управління.

2.3. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

1	<i>Тема завдання</i>	Формування фінансової стратегії підприємства
2	<i>Структура виконаного завдання</i>	<p>⇒ Анотація (із зазначенням співавторів завдання та їхнім внеском у проведену роботу)</p> <p>⇒ Основна частина роботи (див. п.3)</p> <p>⇒ Висновки</p> <p>⇒ Перелік використаних інформаційних джерел</p>
3	<i>Головні елементи основної частини роботи</i>	<p>⇒ Аналіз діючого підприємства (за найважливішими фінансовими показниками) – <i>мінімум за 3 роки</i></p> <p>⇒ Визначення стратегічних орієнтирів фінансового менеджменту підприємства (за термінами, цілями) – <i>мінімум на 1 рік</i></p> <p>⇒ Лаконічна структура стратегічного фінансового плану та його обґрунтування (<i>можна на прикладі фінансової звітності</i>)</p>
4	<i>Кількість учасників роботи</i>	3
5	<i>Термін виконання завдання</i>	I семестр
6	<i>Обсяг виконаного завдання</i>	До 10 сторінок
7	<i>Формат виконання</i>	Довільний (документ Word, презентація)

Основна література:

1. Бечко П. та ін. Фінансовий менеджмент : підручник / П. Бечко, О. Непочатенко, Б. Гузар, С. Колотуха, О. Транченко, О. Ролінський, С. Власюк, О. Тригубенко, Л. Барабаш. – Київ: Центр навчальної літератури, 2019. – 496 с. (таблиці, схеми)
2. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент: навчальний курс / І.А. Бланк. -. Київ: Ніка-Центр, 2014. – 656 с.
3. Фінансовий менеджмент : навч. посібник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки ; [М. І. Крупка, О. М. Ковалюк, В. М. Коваленко та ін.]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 440 с.
4. Фінансовий менеджмент. Практикум : навч. посібник / Л. Д. Буряк, О. М. Білик, М. Д. Грицино та ін. ; за заг. ред. А. М. Поддєрьогіна. – Київ: КНЕУ, 2016. – 335 с.
5. Фінансовий менеджмент: підручник / [А.М.Поддєрьогін, Н.Д.Бабяк та ін] ; кер.авт. і наук. ред. проф. А.М.Поддєрьогін. – 2-ге вид.б перероб. – Київ: КНЕУ, 2017. – 534 с.

Додаткова література:

6. Антонов В. М., Яловий Г. К. Фінансовий менеджмент: сучасні інформаційні технології : навч. посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 432 с.
7. Господарський кодекс України / Документ від 16.01.2003 № 436-IV, чинний (зі змінами та доповненнями).
8. Євтух О. Т., Євтух О. О. Фінансовий менеджмент для магістрів і не тільки: навч. посібник. – Київ: Центр учбової літератури, 2011. – 280 с.
9. Рясних Є. Г. Основи фінансового менеджменту : навч. посібник / Є. Г. Рясних. – Київ: Скарби, 2003. – 238 с.

Інформаційні ресурси:

10. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
11. Інформаційний проект “Фінанси”. Сайт присвячено фінансовій діяльності в Україні. – Режим доступу: <http://www.currency.kiev.ua/>
12. Інформація про стан фінансів України, курси валют, огляди фінансових ринків, аналітика тощо. – Режим доступу: <http://finance.ua/>
13. Останні дані макроекономіки, фінансового законодавства, ринку цінних паперів, фінансова, податкова енциклопедія. – Режим доступу: <http://www.fin.org.ua/>